

К. С. Ткаченко,
старший викладач кафедри міжнародної економіки та світового господарства,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

К. Tkachenko,
senior lecture of international economy department,
V.N. Karazin Kharkov National University, Kharkov

FORMATION OF INSTITUTIONAL ENVIRONMENT IN CONDITIONS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT

У статті визначено актуальність застосування інституціонального підходу у дослідженні інноваційного розвитку. Виділена необхідність визначення елементів інституціонального середовища інноваційної діяльності. Запропоновано розгляд інституціонального середовища як функціональної системи, що включає інститути, інституції та інституціональні умови. Інститути виступають основним елементом інституціональної системи. В результаті їх функціонування формуються інституції як організаційні форми суспільних відносин і виникають інституціональні умови як фактори господарської діяльності. У статті визначено ключові інститути інноваційної діяльності, їх роль у формуванні інноваційної системи та вплив інституціональних умов на діяльність суб'єктів господарювання.

The paper defines the relevance of the institutional approach to the study of innovative development. It is necessary to identify elements of the institutional environment of innovation. Review of the institutional environment as a functional system, which includes institutions and institutional conditions is proposed. The institutions are the main element of the institutional system. As a result, its functioning formed institutions as the organizational forms of social relations and institutional conditions as factors of economic activity. The article defines the key institutions of innovative activity, their role in forming of the innovation system and the influence of institutional conditions on the activity of economic entities.

Ключові слова: інституціональне середовище, інноваційний розвиток, інститут, інституція, інноваційна діяльність, національна інноваційна система.

Key words: institutional environment, innovative development, institution, institute, innovative activity, national innovative system.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Застосування інституціонального підходу до інноваційного розвитку економіки зумовлено необхідністю пошуку нових механізмів і методів взаємодії всіх учасників інноваційного процесу. Зростаючий інтерес до різних аспектів інноваційної діяльності економічних суб'єктів вимагає розробки різних форм і методів управління. Успішне формування цілісної інституціональної системи інноваційного розвитку економіки дасть можливість сконцентруватися на інвестуванні в інновації та дозволить створити умови для реалізації інноваційної діяльності економічних суб'єктів в умовах конкуренції. Це вимагає глобального інституціонального перетворення, яке в свою чергу дозволить забезпечити розвиток нових прогресивних форм інноваційної діяльності та сформувати нові бізнес-моделі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні основи інноваційного розвитку відображені в роботах Й. Шумпетера, М.Д. Кондратьєва, М. Портера, П. Друкера. Питання інноваційної політики, формування концепції національних інноваційних

систем відображені в дослідженнях К. Фрімена, Е. Тоффлера, Г. Менша, Б. Лундвала, Г. Іцковіца, Л. Лейдесдорфа, К. Переса, С. Глазьева, О. Голіченко. Дослідженням інституціональних умов господарювання присвячені роботи таких вчених, як Д. Норт, Дж. Ходжсон, А. Олійник, А. Аузан, А. Гриценко, О. Яременко, В. Геєць, І. Федулова та інші.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Інноваційний напрям розвитку є перспективним шляхом формування конкурентоспроможної економічної системи. Інституціональний підхід до вивчення інноваційної системи є актуальним напрямком аналізу умов формування та її інфраструктури. Визначення основних елементів інституціональної середовища інноваційного розвитку дозволить обрати ефективні методи реалізації державної політики і побудувати конкурентоспроможну національну економіку.

ОСНОВНИЙ МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ

В економічній науці інституціоналізм приділяє особливе значення емпіричному аналізу інституціонально-

го середовища, зокрема впливу інститутів на ефективність використання обмежених ресурсів і на забезпечення економічного зростання. Провідна ідея теорії інституціоналізму — зосередження уваги на позаекономічній суті рушійних сил суспільного розвитку, тобто, крім технологічного, головними факторами соціально-економічного прогресу є політичні, соціальні, морально-етичні, національні, нормативно-цільові та адміністративні. Життєдіяльність суб'єктів господарювання регулюється не тільки ринковими перевагами користі і вигоди, але і різноманітним економічним, політичним, соціальним і моральним інститутів та інституціональних умов, що формують інституціональне середовище. Юридичні закони, державна політика, мораль і ділова етика як елементи інституціонального середовища впливають на вибір мети, сенсу і спрямованості соціально-економічного життя. Це свідчить про те, що інституціональне середовище виступає важливим чинником інноваційного розвитку економіки.

Під інституціональним середовищем доцільно розуміти чіткий, упорядкований набір інститутів та інституціональних умов, які визначають обмеження для економічних суб'єктів, що формуються в межах тієї чи іншої системи координації господарської діяльності. В даний час різноманіття інститутів та інституціональних умов визначається особливістю моделі інституціонального середовища, яка відображає рівень розвитку економіки, науки, соціальні, культурні та історичні особливості. Інституціональне середовище не має єдиного загальноприйнятого трактування. А. Олійник припускає, що інституціональне середовище (економічна конституція, інституційна структура економіки, інституціональні рамки) відображає характеристики зовнішнього середовища, значимі для економічної діяльності, сукупність цінностей, формальних і неформальних норм, які впливають на співвідношення стимулів у діяльності і обумовлюють досягнення мінімального згоди між людьми [9, с. 401]. Е. Фуруботн і Р. Ріхтер представляють його як "елементарні конституційні та операціональні правила економіки, складові її структури, які направляють індивідуальну поведінку" [11, с. 335]. Конституційні правила базуються на принципах недоторканності приватної власності. Операціональні — правила загального характеру, основне призначення яких полягає в зниженні транзакційних витрат. О. Уільмсон відносить до інституціонального середовища "звичаї, норми, політику, судову систему, право власності і контрактне право — варіативні параметри, що змінюють конкурентні витрати управління" [2, с. 36]. На думку Д. Норта, інституціональне середовище є об'єктом дослідження на макрорівні, тоді як на мікрорівні досліджуються інституціональні угоди [8, с. 6]. Дж. Окслі інституціональне середовище трактує як "набір політичних, економічних, соціальних та юридичних (законних) угод, які визначають основу для виробництва та обміну" [1, с. 283].

На основі вище представлених визначень ми пропонуємо трактувати інституціональне середовище як функціональну систему інститутів, інституцій та інституціональних умов, що визначають (встановлюють) норми і правила діяльності суб'єктів господарювання у певній економічній системі. Інституціональне середовище включає: інститути — правові та не правові традиційні засади певного порядку господарювання (правила, норми, традиції, звичаї, звички, закони); інституції — організаційні форми суспільних відносин, що формуються в результаті функціонування інститутів; та інституціональні умови — сукупність факторів, породжених функціонуванням інститутів, що виникають у зовнішньому середовищі і відносяться до суб'єктів господарювання. Частина елементів інституціонального середовища носить досить динамічний характер і служить засобом впливу на реальний стан інноваційного процесу (наприклад, закони, нормативні акти, угоди та ін.). При цьому інша частина є об'єктивною за змістом і сприяє визначенню економічних відносин (наприклад, ринок, конкуренція, власність та ін.), тобто слабо піддається впливу.

Інститути за своєю структурою є неоднорідними. На сучасному етапі розвитку інституціональної теорії їх можна умовно розділити на формальні інститути, які можуть впливати на економічну діяльність шляхом прийнятих законів, нормативно-правових актів. У структурі формальних інститутів виділяються: політичні

інститути; економічні інститути; системи контрактації (способи і порядок укладення контрактів, регульовані правовими нормами та законами). Розглядаючи формальні правила в рамках окремих організацій, можна виявити, що формування відносин виникає при укладенні ділових контрактів. Формальні правила і норми затверджуються і регулюються певними інституціями і фіксуються в якості нормативно-правових актів або письмових розпоряджень.

Неформальні інститути — встановлюють неформальні норми, вони формуються на основі звичаїв і традицій, що встановилися в процесі історичного і культурного розвитку суспільства. Неформальні обмеження, як правило, не мають автора. Такі відносини документально не регламентуються. У разі документального підтвердження таких правил, вони не обов'язковими до виконання і носять лише формальний характер. Таким чином, під інститутами розуміємо систему: а) формальних і неформальних норм і правил у вигляді стандартів поведінки, звичок, рутини, традицій, звичаїв, що визначають домінуючий спосіб мислення окремої соціальної групи в економічній, соціальній, політичній або будь-якій іншій сфері; б) сукупності законів, контролюючих певні соціальні відносини шляхом формування механізму вирішення конфліктів між господарськими суб'єктами, виконуючи функцію регулятора суспільних явищ. А в якості інституції будемо розглядати організаційні форми громадських та соціально-економічних відносин (банки, корпорації, державні установи, організації).

Інституціональне середовище економічної діяльності являє собою упорядкований набір інститутів, що регламентують (визначають правила, стійкі зразки, моделі), які координують економічну життєдіяльність суспільства. Вона складається з суспільних неформальних (засади, традиції, звичаїв) і формальних (правових) норм і правил, що визначають функціонування відповідного типу економічної системи. Ключовим завданням інститутів є створення сигналів про потреби суспільства, тобто генерування інформації в поєднанні з одночасним вирішенням виникаючих проблем, і підтримкою збалансованості інтересів усіх членів суспільства. Оскільки слабкі інститути ведуть до нерівності, надають можливості виникнення диктаторського устрою, то формальні і неформальні інститути покликані перешкодити концентрації ресурсів у руках певних верств населення. Інститути завдяки контролю за розподілом цінностей, доходів і витрат в суспільстві є стимулом економічної активності і підтримують ефективність економічних угод.

Функціональне призначення інститутів полягає у визначенні рамок умов реалізації економічної мотивації і поведінки господарюючих суб'єктів, економічних виборів, відносин і процесів. Наявність системи, правил і санкцій створює необхідний рівень громадського порядку, робить економічне життя більш стабільним і передбачуваним [4, с. 64]. Інститути виникають і існують завдяки тому, що формують умови протікання процесів взаємодії людей, з яких складається життєдіяльність суспільства. Неправомірно зводити інститути до організаційних утворень, що виникають через необхідність реалізації економічної діяльності найбільш ефективним способом [5, с. 145]. Соціальні та економічні інститути характеризуються як формальні і неформальні норми та правила поведінки і комунікацій господарюючих суб'єктів, що визначають соціальну спрямованість економічної діяльності та формують стандарти якості соціально-економічного життя з адекватними механізмами стимулювання і примусу, що забезпечують узгодження приватних і суспільних інтересів. У цьому зв'язку аналіз інноваційного економічного розвитку з точки зору інституціонального підходу є актуальним в теоретичному і практичному аспектах.

Застосування інституціонального підходу до інноваційного розвитку дозволяє реалізувати ряд важливих завдань функціонування економічних інститутів:

- виявити і проаналізувати всі види взаємодії (політичні, економічні, соціальні), спрямовані на стимулювання ефективного розвитку;

- впливати на економіку шляхом створення необхідних умов для проведення технологічних та галузевих перебудов, створюючи платформи, що забезпечують

безперервну генерацію інновацій, прогресивних технологій, а також їх впровадження в різні сфери діяльності;

- показати діалектику взаємин мікро- і макрорівнів;
- сформувати теоретико-модельні уявлення про взаємозв'язок між сутністю інноваційного розвитку, економічною ситуацією і подальшим прогресивним розвитком;

- визначити механізми для успішного загальнонаціонального розвитку;

- виявити умови і чинники формування інноваційного відтворення, шляхом визначення основних напрямів впливу державної політики даного процесу;

- генерувати, освоювати, поширювати, впроваджувати інновації найбільш раціональними способами інноваційної діяльності (сукупність діяльності спеціалізованих наукових організацій, промислових підприємств, фінансових компаній і держави).

Інституціональний підхід розглядає складні протиріччя і способи їх подолання через підвищення ефективності функціонування інститутів інноваційної системи. Більш детально взаємодія інститутів дозволить ідентифікувати результати їх діяльності в рамках реалізації стратегічних і програмних розробок, що регулюють інноваційні процеси. Таким чином, інституціональне середовище впливає на технічну, координаційну та розподільну ефективність економічної системи. Тому неузгоджені і мінливі норми і правила господарської діяльності знижують економічну ефективність шляхом зміни структури інвестиційних пріоритетів, скорочуючи ресурси для продуктивної діяльності, сповільнюючи прийняття рішень, створюючи невизначеність і знижуючи оперативну гнучкість діяльності фірм [10].

Розглянемо більш докладно вплив елементів інституціонального середовища на інноваційну діяльність. Пріоритет інституціонального середовища ставиться при аналізі ступеня захисту контрактів, особливо тих видів, які стосуються захисту прав на інтелектуальну власність. Ступінь захищеності прав власності на інтелектуальний продукт впливає на інноваційну активність: чим вище бар'єри для неправої імітації, тим сильніше стимули у інноваторів [5, с. 148]. Інституціональне середовище впливає на якість здійснення захисту прав і, отже, на розмір трансакційних витрат, які визначають характер контрактних відносин, структуру власності, стратегії розвитку і, в кінцевому рахунку, ефективність як окремих інноваційних проектів, так і національної економіки в цілому. У концепції інституціонального змісту відзначається опосередкованість інновацій інституціональним середовищем. Дане поняття охоплює сукупність основних соціальних, політичних, юридичних та економічних правил, що визначають рамки людської поведінки і утворюють базис для виробництва, обміну і розподілу. В результаті функціонування інститути формують умови, які сприяють (не сприяють) інноваційній діяльності. Розвиненість соціально-економічних інститутів, якість функцій, які ними виконуються, суттєво впливають на формування очікувань підприємців, а отже, і на інновації.

Важливою особливістю економіки інноваційного типу є формування нової інституціональної архітектоники і конфігурації. На зміну підприємствам-гігантам прийшли малі та середні підприємства. Зростання кількості малих підприємств в економіці робить її більш динамічною, сприйнятливою до інновацій, підвищує здатність оперативно реагувати на ринковий попит і його зміни. Малі підприємства, таким чином, формують своєрідний ресурс розвитку всієї економіки, дозволяючи, з одного боку, перейти на себе більшу частину підприємницького ризику і задовольняти внутрішній попит, а з іншого — звільняють великі підприємства від роботи на внутрішньому ринку [7]. Таким чином, підприємництво як інститут інноваційної сфери є способом реалізації інноваційної діяльності, "носієм" інноваційного моменту (нововведення в різних його формах).

У свою чергу, стимулюючим фактором інноваційної діяльності є конкуренція, а, отже, однією з основних умов переходу бізнесу до інноваційного розвитку є створення в економіці конкурентного ринкового середовища. Конкуренції відводиться особливе місце в інституціональній системі, оскільки конкуренція як інститут ринку, з одного боку, обумовлює ефективність функціонування інших інститутів, а з іншого боку, допомагає

економічним суб'єктам правильно реагувати на ринкові сигнали при виборі стратегії інноваційного розвитку. Конкуренція залежить від інституціональної організації суспільства, яка визначає сукупність економічних механізмів взаємодії господарюючих суб'єктів в умовах інноваційної економіки. Загострення конкуренції стимулює збільшення інвестицій у НДДКР, використання інновацій, підвищує якість інноваційної продукції і веде до зниження витрат. Ступінь конкуренції залежить від рівня розвитку інституціонального середовища, яке включає норми і правила інноваційної діяльності, що визначають поведінку учасників інноваційного процесу, а також діючі механізми, що забезпечують дотримання цих норм і правил. Розвиток конкуренції є найважливішим чинником формування інноваційної поведінки суб'єктів господарювання на ринку: зміна конкурентних відносин ставить перед підприємствами завдання розробки і застосування нового підходу для реалізації стратегії інноваційного розвитку на основі пошуку нових методів дослідження, нових способів реалізації інноваційних ідей, нових мотиваційних механізмів переходу до інноваційних змін (саме ці напрями інноваційної діяльності і були закладені Й. Шумпетером).

Слідом за стимулюючим впливом конкуренції, процес створення інновацій вимагає глибокої і продуманої державної політики, формування повного спектру заходів і механізмів, спрямованих на підтримку суб'єктів інноваційної діяльності на всіх стадіях її реалізації. Інноваційна поведінка підприємств і організацій багато в чому визначається заходами державної політики в галузі інновацій, що спрямовані не тільки на пряму фінансову підтримку, а й на формування інститутів і механізмів системи державної підтримки і розвитку інноваційної діяльності. В результаті, для ефективної інноваційної діяльності необхідна конструктивна взаємодія інноваційних та ринкових структур з урахуванням формальних і неформальних інституціональних складових, що забезпечує режим максимального сприяння для інтенсивної реалізації інноваційного сценарію розвитку економіки. Одним з визначальних критеріїв для реалізації інноваційної діяльності є ефективне використання і створення інституціонального середовища для залучення капіталу.

Аналіз інституціонального середовища з точки зору макроекономічного підходу включає особливості ведення бізнесу в окремій взятій країні. Це можуть бути як економіко-правові, так і соціокультурні чинники. Наприклад, закони, що регулюють придбання передачу прав власності, оподаткування, ліцензування окремих видів діяльності, терміни та плата за організацію бізнесу та ін. Макропідхід до аналізу інституціонального середовища обумовлений необхідністю вдосконалення національного законодавства та інституціональної структури в цілому для формування середовища, що відповідає потребам інноваційної економіки. Національні інституціональні структури створюють основу для розвитку інноваційної діяльності та експансії радикальних інновацій за межі країни. Оновлення інституціональної бази сприяє створенню сприятливого інвестиційного клімату, формування стійкого макроекономічного середовища, притоку іноземного капіталу. Таким чином, національне законодавство має бути погоджене з міжнародними програмами, що забезпечують розвиток інноваційної діяльності на макрорівні в умовах глобалізації економіки та "стирання" національних кордонів при здійсненні економічної (зокрема, інноваційної) діяльності.

Як елемент державної політики у формальній сфері правове середовище є важливою умовою інноваційної діяльності. Отримання інноваційної ренти стає неможливим без установки і надійного захисту прав власності. Інноваційний продукт як об'єкт інноваційної діяльності — це нова або вдосконалена продукція, розробка техніки і технології, тобто матеріальна форма інновації, як результату інноваційної діяльності. З іншого боку, інноваційний продукт це, насамперед, результат інтелектуальної діяльності, що одержав застосування на ринку, або спеціально розробляється для включення в ринковий обіг. Таким чином, правове регулювання об'єктів інноваційної діяльності, в більшій частині, пов'язане з результатами інтелектуальної діяльності, однак воно не вичерпується правом інтелектуальної власності. Це обу-

мовлено різноманітним видам інновацій. Інновації можуть виступати об'єктом авторських прав. Наприклад, твори науки (тобто будь-який твір, основний зміст якого полягає у виробленні та систематизації об'єктивних знань про дійсність) як джерело появи нововведення або основа фундаментального дослідження на першому етапі створення інновації. Більшість інновацій на стадіях створення (НДР, ДКР) є об'єктами патентного права, а саме: винаходом, корисною моделлю чи промисловим зразком. Критерії патентоспроможності даних об'єктів (новизна, промислова придатність та ін.) є основними ознаками інноваційного продукту. Також важливе значення має інститут охорони нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності. Найчастіше інноваційний продукт в силу своїх новаторських якостей в правовому аспекті відноситься саме до даного виду об'єктів інтелектуальної власності (наукове відкриття, службова і комерційна таємниця, секрет виробництва, раціоналізаторська пропозиція і т.д.).

Результатом інноваційної діяльності є створення і практична реалізація нововведень, що призводять до комерційного успіху на ринку. А це означає, що головна споживча якість об'єктів інноваційної діяльності полягає в здатності приносити прибуток. Саме тому, вибираючи законодавчі орієнтири, слід виходити з того, що формування концепції інноваційної діяльності — це, насамперед, ринковий проект, й інноваційна система має бути органічно "вбудована" в інституціональне середовище. Тому відносини у цій сфері повинні базуватися на принципах конкурентоспроможності, ефективності, прибутковості, а вироблений інноваційний продукт з необхідними споживчими властивостями повинен бути орієнтованим на конкретного замовника (споживача).

ВИСНОВКИ

Інституціональний підхід до інноваційної теорії значно впливає на формування пріоритетів розвитку економічної теорії, оскільки відображає характерні особливості сучасної економіки. Кожному національному суспільству відповідає певний набір формальних і неформальних інституціональних обмежень, які радикально відрізняються один від одного. Еволюція суспільства змінила існуючі погляди на інновації, відзначила особливу роль не тільки технологічного фактора, а й соціально-психологічних, правових і політичних чинників. Інноваційна діяльність стає можливою при певних інституціональних умовах. Економічний розвиток супроводжується інституційними інноваціями, пов'язаними з трансформаціями системи економічних відносин і суспільних інститутів. Підприємець-новатор виступає одним з провідних суб'єктів інноваційної діяльності, в якості організатора нових інституціональних угод, що зменшують невизначеність і формують основу консенсусу суперечливих інтересів. Інститут держави в свою чергу виконує координуючу і регулюючу функції, забезпечуючи правомірні умови реалізації інноваційної діяльності. Конкуренція як інститут ринку стимулює суб'єктів господарювання до розвитку інноваційної діяльності, при цьому вона (інноваційна діяльність) у свою чергу породжує конкуренцію. Інститут власності створює умови для захисту прав на результати інтелектуальної діяльності та інноваційні розробки спонукає. Для забезпечення ефективною реалізацією інноваційної діяльності необхідно побудувати функціональну національну інноваційну систему, яка забезпечить узгоджену взаємодію всіх інститутів інноваційної сфери діяльності.

Література:

1. Oxley J.E. Institutional environment and the mechanism of governance: The impact of intellectual property protection on the structure of inter-firm alliances // J.E. Oxley // Journal of Economic Behavior & Organization. — 1999. — № 38. — P. 283—309.
2. Williamson O. The Evolving Science of Organization // O. Williamson // Journal of Institutional and Theoretical Economics. — 1993. — № 149-1. — P. 36—63.
3. Аузан А.А. Институциональная экономика: новая экономическая теория / А.А. Аузан. — М.: Инфра-М. — 2006. — 416 с.
4. Гайдай Т.В. Институтация как инструмент институционального экономического анализа // Т.В. Гайдай // Экономическая теория. — 2006. — № 2. — С. 53—64.

5. Деревянко В.М. Некоторые проблемы формирования институциональной структуры экономики России / В.М. Деревянко // Вестник Санкт-Петербургского университета ГПС МЧС России. — 2009. — №2. — С. 144—148.

6. Егорова А.А. Институциональные аспекты формирования инновационного потенциала в современной экономике России [Электронный ресурс] / А.А. Егорова // Вестник Челябинского государственного университета. Экономика. — 2012. — № 24 (278) — С. 9—14. — Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/institutsionalnye-aspekty-formirovaniya-innovatsionnogo-potentsiala-v-sovremennoy-ekonomike-rossii#ixzz3ag8CoeXQ>

7. Кириленко К.В. Малое предпринимательство как институт рыночной экономики / К.В. Кириленко // Успехи современного естествознания. — 2008. — № 6 — С. 151—152.

8. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт; пер. с англ. А.Н. Нестеренко. — М.: Фонд "Начала", 1997. — 180 с.

9. Олейник А.Н. Институциональная экономика: учеб. пособие. / А.Н. Олейник. — М.: ИНФРА-М, 2000. — 416 с.

10. Рябов И.В. Влияние институциональных факторов на экономический рост / И.В. Рябов, О.О. Смирнова, Е.В. Агапова // Экономика: вчера, сегодня, завтра. — 2013. — № 5—6. — С. 39—46.

11. Фуруботн Э.Г. Институты и экономическая теория: достижения новой институциональной экономической теории / Э.Г. Фуруботн, Р. Рихтер; пер. с англ. под ред. В.С. Катькало, Н.П. Дроздовой. — СПб.: Издат. дом СПб. гос.ун-та, 2005. — 702 с.

References:

1. Oxley, J. E. (1999), "Institutional environment and the mechanism of governance: The impact of intellectual property protection on the structure of inter-firm alliances", Journal of Economic Behavior & Organization, vol. 38, pp. 283—309.
2. Williamson, O. (1993), "The Evolving Science of Organization", Journal of Institutional and Theoretical Economics, vol. 149, no. 1, pp. 36—63.
3. Аузан, А.А. (2006), Институциональная экономика: новая экономическая теория [Institutional economics: new economic theory], Инфра-М, Moscow, Russia-M.
4. Gaidai, T.V. (2006), "The institution as an instrument of institutional economic analysis", Ekonomicheskaya teoriya, vol. 2, pp. 53—64.
5. Derevianko, V.M. (2009), "Some problems of formation of the institutional structure of the Russian economy", Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta GPS MChS Rossii, vol. 2, pp. 144—148.
6. Egorova, A.A. (2012), "The institutional aspects of the formation of innovative potential in the modern Russian economy", Vestnik Cheliabinskogo gosudarstvennogo universiteta. Ekonomika, [Online] vol. 24 (278), pp. 9—14, available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/institutsionalnye-aspekty-formirovaniya-innovatsionnogo-potentsiala-v-sovremennoy-ekonomike-rossii#ixzz3ag8CoeXQ>
7. Kirilenko, K.V. (2008), "Small business as the institute of market economy", Uspekhi sovremennogo estestvoznaniya, vol. 6, pp. 151—152.
8. North, D. (1997), Instituty, institutsionalnye izmeneniya i funktsionirovaniye ekonomiki [Institutions, Institutional Change and Economic Performance], A.N. Nesterenko (Ed.), Fond "Nachala", Moscow, Russia.
9. Oleinik, A.N. (2000), Institututsionalnaya ekonomika [Institutional Economics], INFRA-M, Moscow, Russia.
10. Riabov, I.V. Smirnova, O.O. Agapova, E.V. (2013) "Influence of institutional factors on economic growth", Economics: yesterday, today, tomorrow, vol. 5—6, pp. 39—46.
11. Furubotn, E. G. Richter, R. (2005), Instituty i ekonomicheskaya teoriya: dostizheniya novoi institutsionalnoi ekonomicheskoi teorii [Institutions and Economic Theory: The Contribution of the New Institutional Economics], V.S. Katkalo (Ed.), Izd. dom SPb gos. univer., Saint-Petersburg, Russia.

Стаття надійшла до редакції 01.06.2015 р.